

Úřad pro ochranu osobních údajů

Pplk. Sochora 27, 170 00 Praha 7, Tel.: 234 665 111, Fax: 234 665 444; e-mail:posta@uouu.cz

STANOVISKO č. 2/2002

Srpen 2002, aktualizace: Listopad 2005

Zpracovávání osobních údajů v souvislosti s činností knihovny

Právní úprava zpracovávání osobních údajů v souvislosti s činností knihovny je dána zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Knihovní zákon je ve vztahu k zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“), zákonem zvláštním.

Vzhledem k tomu, že zpracování osobních údajů čtenářů v evidenci knihovny není knihovním zákonem výslovně stanoveno, je nutno při posuzování zpracování vycházet ze zákona o ochraně osobních údajů.

Ke zpracování osobních údajů je podle § 5 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů zásadně nutný souhlas subjektu údajů. Bez tohoto souhlasu může správce zpracovávat osobní údaje, jen pokud je splněn některý z předpokladů § 5 odst. 2 písm. a) – g) tohoto zákona. Při vedení evidence uživatelů knihovny může přicházet v úvahu aplikace výjimky podle písm. e) „pokud je to nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce“ a zároveň podle písm. b) „jestliže je zpracování nezbytné pro plnění smlouvy, jejíž smluvní stranou je subjekt údajů“, a to proto, že knihovna má právo i zákonem stanovenou povinnost chránit svůj knihovní fond a vztah knihovny s uživatelem knihovny při uskutečnění výpůjčky má smluvní povahu. Jestliže je tedy vedena evidence uživatelů knihovny pouze podle aktuálních výpůjček, může se na takové zpracování osobních údajů tato výjimka vztahovat.

Protože zákon o ochraně osobních údajů však v § 5 odst. 1 písm. e) stanoví povinnost správce (knihovny) uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování, tato doba v případě aplikace shora uvedené výjimky pro zpracování osobních údajů končí vrácením zapůjčeného a nepoškozeného knihovního dokumentu (knihy, videokazety apod.), případně úkonem, při němž je zkontrolováno, zda byl vrácen nepoškozený, resp. v takovém stavu, v jakém byl zapůjčen. Zpracování osobních dat by mělo být tímto okamžikem ukončeno likvidací identifikačních údajů čtenáře s tím, že dále mohou být zpracovávány například údaje o uskutečněné výpůjčce z knihovního fondu. Při stanovení doby uchování osobních údajů o výpůjčkách je třeba vycházet ze skutečnosti, že každé poškození knihovního dokumentu je třeba zjistit bezprostředně po jeho vrácení uživatelem, resp. převzetím knihovnou. Pozdější zjištění poškození, např. oznámením dalšího vypůjčitele, je irelevantní. Uchování neanonymizovaných údajů o již ukončených výpůjčkách může tak být i ve prospěch uživatele; ani to však nezakládá jiné vymezení doby nezbytné pro zpracování osobních údajů vypůjčujících uživatelů. Doba nutná pro uchování osobních údajů o výpůjčkách je dána způsobem vedení výpůjčního protokolu.

Podle dosavadních zkušeností Úřadu pro ochranu osobních údajů jsou evidence uživatelů knihoven zpravidla vedeny jako evidence stálé a jsou v nich tedy trvale uchovávány i osobní údaje čtenářů, kteří aktuálně nemají zapůjčen žádný knihovní dokument. Identifikační údaje subjektu údajů – čtenářů jsou v knihovně, a to více než jinde, přímým klíčem k dalším osobním údajům, o nichž mohou vypovídat identifikační údaje vypůjčených dokumentů, zejména názvy vypůjčených dokumentů nebo jejich registrační čísla umožňující dohledání popisných údajů výpůjčky. Podle známého rčení „Řekni mi, co čteš a já ti řeknu, kdo jsi“ poskytuje takový seznam výpůjček za delší časové období přehled o zájmech a zaměření

konkrétního čtenáře a vytváří jeho více či méně podrobný obraz. Některé záznamy o výpůjčkách dokonce mohou, ale ne vždy musejí, vypovídat o skutečnostech, které by mohly být zpracovány jako citlivé údaje. Například pravidelné výpůjčky knih určitého filozofického nebo náboženského směru mohou vypovídat o tom, že sám čtenář je stejného filozofického nebo náboženského přesvědčení, a podle toho k němu může být přistupováno, i když důvody těchto výpůjček mohou být samozřejmě jiné – studijní, publicistické nebo vědecké. I s ohledem na tuto skutečnost je třeba **mít k vedení stálé evidence uživatelů knihovny, která obsahuje jejich osobní údaje vypovídající o uskutečněných výpůjčkách, souhlas uživatele knihovny jako subjektu údajů.** Při získávání souhlasu musí knihovna poskytnout uživateli knihovny informace podle § 5 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů. Současně je nezbytné, aby knihovna jako správce osobních údajů plnila i ostatní povinnosti stanovené zákonem o ochraně osobních údajů, zejména pak povinnost určit účel, k němuž mají být osobní údaje zpracovány (viz § 5 odst. 1 písm. a) tohoto zákona).

Informační povinnost knihovny vůči uživateli knihovny je však zákonem o ochraně osobních údajů knihovně uložena vždy, a to podle § 11 odst. 1 a 2 zákona o ochraně osobních údajů.

K určení fyzické osoby (uživatele knihovny) postačuje jméno, příjmení, datum narození a adresa trvalého pobytu; tím je podle názoru Úřadu pro ochranu osobních údajů, spolu s evidenčním číslem knihovny (číslo průkazu), dán rozsah identifikačních údajů nezbytných k účelu vedení evidence uživatelů knihovny.

Hodlá-li knihovna namísto data narození zpracovávat jako identifikační údaj **rodné číslo** uživatele knihovny, je třeba vyjít ze skutečnosti, že rodné číslo požívá zvláštní právní ochrany podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů. Bez souhlasu nositele rodného čísla nebo jeho zákonného zástupce je možné požadovat rodné číslo a dále je využívat jen v těch případech, kdy příslušné zákony jeho zpracování konkrétně stanovují. Pro vedení evidence uživatelů knihoven není využívání rodného čísla zákonem stanoveno. **K využívání rodných čísel uživatelů je proto nezbytný jejich souhlas** podle § 13c odst. 1 písm. c) zákona o evidenci obyvatel, který je vzhledem k účelu shromažďování rodných čísel také souhlasem se zpracováním rodného čísla jako osobního údaje, tedy souhlasem podle § 5 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů. Při shromažďování osobních údajů pro vedení evidence uživatelů musejí být subjektu údajů, jak bylo výše uvedeno, poskytnuty informace podle § 11 odst. 1 a 2 zákona o ochraně osobních údajů. V souladu s § 11 odst. 2 tohoto zákona musí být subjekt údajů současně informován o tom, že poskytnutí rodného čísla je dobrovolné.

Oznamovací povinnost podle § 16 zákona o ochraně osobních údajů při zpracování evidence uživatelů knihovny se podle ustanovení § 18 odst. 1 písm. b) tohoto zákona nevztahuje na zpracování osobních údajů, které správci ukládá zvláštní zákon nebo jestliže je takových osobních údajů třeba k uplatnění práv a povinností vyplývajících ze zvláštního zákona. Pokud je tedy vedena pouze evidence výpůjček, obsahující identifikační a kontaktní údaje uživatelů knihovny, a záznamy v ní jsou uchovávané pouze po dobu trvání prezenční nebo absenční výpůjčky, jsou naplněny podmínky citované výjimky z oznamovací povinnosti; ty vyplývají z ustanovení knihovního zákona, jež provozovateli knihovny ukládá povinnost zajistit ochranu knihovního fondu před odcizením a poškozením. Osobní údaje uživatele jsou až do vrácení vypůjčených dokumentů zapotřebí pro uplatnění práv a povinností vyplývajících knihovně ze zvláštního zákona. Jestliže však je vedena stálá evidence uživatelů, důvod pro výjimku z oznamovací povinnosti dán není, a to bez ohledu na formu vedení takové evidence a na rozsah zpracovávaných osobních údajů.

Stejná východiska se analogicky použijí na další veřejné knihovnické a informační služby, tj. na a) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovnických služeb z knihovního fondu jiné knihovny, b) poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, c) zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy a d) na umožnění přístupu k vnějším informačním zdrojům, ke kterým má knihovna bezplatný přístup, pomocí telekomunikačního zařízení. U všech služeb je třeba vycházet ze skutečnosti, zda jsou dány důvody pro zpracování osobních údajů. Obecně platí, že okamžikem, v němž je

založen důvod ke zpracování osobních údajů, je s přihlédnutím k ustanovení § 4 odst. 2 knihovního zákona nejdříve okamžik uplatnění požadavku uživatele na poskytnutí služby zpřístupněním dokumentu nebo poskytnutím plnění podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) a c) a nejpозději okamžik poskytnutí vlastního plnění, tj. poskytnutí požadovaného dokumentu. Popsané přístupy plně pokrývají také potřeby poskytování služeb, u nichž je knihovním zákonem stanovena výjimka ze zásady bezplatného poskytování. Žádný právní předpis neukládá knihovně zpracovávat v této souvislosti osobní údaje uživatelů.

Stanovení rozsahu shromažďovaných osobních údajů uživatelů na formulářích *přihlášky* nebo *žádanky* je možné vázat pouze na účel poskytování služeb. V případě, že uživatel při této příležitosti předem volí výběrem pouze některé z nabízených služeb, lze přizpůsobit provedení formuláře tak, aby nebyly požadovány údaje, které nejsou pro poskytování zvolených služeb potřebné, popř. aby uživateli byly poskytnuty jednoznačné informace a pokyny. Spojování prvotního sběru identifikačních a kontaktních údajů uživatelů knihovních služeb s adresným zjišťováním dalších údajů o uživatelích není v souladu se zásadami ochrany osobních údajů, a to bez ohledu na subjektivní odůvodnění takového shromažďování knihovnou. Další údaje mohou být při této příležitosti zjišťovány, avšak výhradně anketní formou a zpřístupnění veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných podle knihovního zákona nelze na poskytnutí dalších údajů vázat.

Závěr:

Zásady pro vedení evidence uživatelů knihoven lze přiměřeně použít také na vedení evidence uživatelů a výpůjček v knihovnách provozovaných na základě živnostenského oprávnění a ve videopůjčovnách a jiných podobných zařízeních.